

PORSGRUNN KOMMUNE

9. trinn

Lokal læreplan for Porsgrunnskolen

Sammen om Porsgrunn

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
Obligatorisk årsplan, 9. trinn	4
<i>Fag: Norsk</i>	4
<i>Fag: Engelsk</i>	5
<i>Fag: Matematikk</i>	5
<i>Fag: Naturfag</i>	6
<i>Fag: Samfunnsfag</i>	6
<i>Fag: KRLE</i>	7
<i>Fag: Kroppsøving</i>	8
<i>Fag: Musikk</i>	8
<i>Fag: Mat og helse</i>	8
Anbefalt årsplan med fire perioder, 9. trinn	10
Periode: 1: Demokrati og medborgerskap	10
Uker: 34-43	10
<i>Periodens overordnede tema (ideer):</i>	10
<i>Periodens refleksjonsspørsmål (ideer):</i>	10
<i>Periodens sosiale kompetanse:</i>	10
<i>Fag: Norsk</i>	10
<i>Fag: Engelsk</i>	11
<i>Fag: Matematikk</i>	11
<i>Fag: Naturfag</i>	11
<i>Fag: Samfunnsfag</i>	12
<i>Fag: KRLE</i>	12
<i>Fag: Kroppsøving</i>	12
<i>Fag: Musikk</i>	12
<i>Fag: Mat og helse</i>	12
Periode: 2: Skolens valg	14
Uker: 44-51	14
<i>Periodens overordnede tema (ideer):</i>	14
<i>Periodens refleksjonsspørsmål (ideer):</i>	14
<i>Periodens sosiale kompetanse (ideer):</i>	14
<i>Fag: Norsk</i>	14
<i>Fag: Engelsk</i>	14
<i>Fag: Matematikk</i>	15

<i>Fag: Naturfag</i>	15
<i>Fag: Samfunnsfag</i>	15
<i>Fag: KRLE</i>	16
<i>Fag: Kroppsøving</i>	16
<i>Fag: Musikk</i>	16
<i>Fag: Mat og helse</i>	16
Periode 3: Folkehelse og livsmestring	17
Uker: 1-12	17
<i>Periodens overordnede tema (ideer):</i>	17
<i>Periodens refleksjonsspørsmål (ideer):</i>	17
<i>Periodens sosiale kompetanse (ideer):</i>	17
<i>Fag: Norsk</i>	17
<i>Fag: Engelsk</i>	18
<i>Fag: Matematikk</i>	18
<i>Fag: Naturfag</i>	18
<i>Fag: Samfunnsfag</i>	18
<i>Fag: KRLE</i>	19
<i>Fag: Kroppsøving</i>	19
<i>Fag: Musikk</i>	20
<i>Fag: Mat og helse</i>	20
Periode 4: Bærekraftig utvikling	21
Uker: 13-24	21
<i>Periodens overordnede tema (ideer):</i>	21
<i>Periodens refleksjonsspørsmål (ideer):</i>	21
<i>Periodens sosiale kompetanse (ideer):</i>	21
<i>Fag: Norsk</i>	21
<i>Fag: Engelsk</i>	21
<i>Fag: Matematikk</i>	22
<i>Fag: Naturfag</i>	22
<i>Fag: Samfunnsfag</i>	22
<i>Fag: KRLE</i>	23
<i>Fag: Kroppsøving</i>	23
<i>Fag: Musikk</i>	23
<i>Fag: Mat og helse</i>	23

Obligatorisk årsplan, 9. trinn

Den obligatoriske årsplanen inneholder kompetansemål som skal jobbes med på det gjeldende trinnet. **Skolen velger selv om de vil lage en egen plan for når kompetansemålene jobbes med innenfor det enkelte årstrinn eller om skolen velger å følge den anbefalte periodeplanen.** Den anbefalte periodeplanen er har fire perioder. Den inneholder de tverrfaglige temaene fra LK20 og et eget lokalt tverrfaglig tema. Disse hovedtemaene går igjen fra år til år. *Demokrati og medborgerskap* er høstterminens første tema. *Skolens valg* (lokalt tverrfaglig tema) er høstterminens andre tema. Her kan skolen velge om læringskompetanse og sosial kompetanse skal være utgangspunkt eller det kan lages andre lokale temaer. *Folkehelse og livsmestring* er vårterminens første tema. *Bærekraftig utvikling* er vårterminens andre tema. Det er laget egne underliggende temaer for det enkelte årstrinn. Slik jobber alle trinn med de samme tverrfaglige temaene, men med ulike underliggende temaer fra år til år. I den obligatoriske årsplanen vises det til den anbefalte periodeplanen med symbolene **A9 B9 C9 D9**.

A9: Demokrati og medborgerskap (tverrfaglig tema fra LK20)

B9: Skolens valg (lokalt tverrfaglig tema – skolen velger selv om sosial kompetanse og læringskompetanse eller et eller flere av de tverrfaglige temaene skal danne utgangspunkt for perioden.)

C9: Folkehelse og livsmestring (tverrfaglig tema fra LK20)

D9: Bærekraftig utvikling (tverrfaglig tema fra LK20)

Kompetansemål – Elevene skal kunne:

Kjerneelementer

Fag: Norsk

- ... beskrive og reflektere over egen bruk av lesestrategier i lesing av skjønnlitteratur og sakprosa. **A9 B9 C9 D9**
- ... Bruke fagspråk og argumentere saklig i diskusjoner, samtaler, muntlige presentasjoner og skriftlige framstillinger om norskfaglige og tverrfaglige temaer. **A9 B9 C9 D9**
- ... informere, fortelle, argumentere og reflektere i ulike muntlige og skriftlige sjangre og for ulike formål tilpasset mottaker og medium. **A9 B9 C9 D9**
- ... Bruke fagspråk og argumentere saklig i diskusjoner, samtaler, muntlige presentasjoner og skriftlige framstillinger om norskfaglige og tverrfaglige temaer. **A9 B9 C9 D9**
- ... gjenkjenne og bruke språklige virkemidler og retoriske appellformer **A9**
- ... bruke kilder på en kritisk måte, markere sitater og vise til kilder på en etterrettelig måte i egne tekster. **A9 D9**
- ... lage sammensatte tekster og begrunne valg av uttrykksformer. **C9**
- ... uttrykke seg i ulike sjangre og eksperimentere med sjangre på kreative måter. **A9 C9**
- ... lage sammensatte tekster og begrunne valg av uttrykksformer. **A9 C9**
- ... lese skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samiske og andre språk, og reflektere over tekstenes formål, innhold, sjangertrekk og virkemidler. **B9 C9**
- ... lytte til og lese tekster på svensk og dansk og gjøre rede for innhold og språklige trekk. **B9**
- ... skrive tekster med funksjonell tekstbinding og riktig tegnsetting og mestre rettskriving og ordbøyning på hovedmål og sidemål. **A9 C9**
- ... bruke fagspråk og kunnskap om grammatikk, tekststruktur og sjanger i samtale om og bearbeiding av tekster. **B9 D9**

- Tekst i kontekst
- Kritisk tilnærming til tekst
- Muntlig kommunikasjon
- Skriftlig tekstsaking
- Språket som system og mulighet
- Språklig mangfold

<p>... utforske og reflektere over hvordan tekster framstiller unges livssituasjon CA</p> <p>... utforske språklig variasjon og mangfold i Norge og reflektere over holdninger til ulike språk og talespråkvarianter. DA</p> <p>... sammenligne og tolke romaner, noveller, lyrikk og andre tekster ut fra historisk kontekst og egen samtid. BA CA DA</p>	
<p>Fag: Engelsk</p>	
<p>... uttrykke seg med flyt og sammenheng med et variert ordforråd og idiomatiske uttrykk tilpasset formål, mottaker og situasjon.</p> <p>... stille spørsmål og følge opp innspill i samtaler om ulike emner tilpasset ulike formål, mottakere og situasjoner.</p> <p>... skrive formelle og uformelle tekster, inkludert sammensatte, med struktur og sammenheng som beskriver, forteller og reflekterer tilpasset formål, mottaker og situasjon.</p> <p>... bruke ulike digitale ressurser og andre hjelpemidler i språklæring, tekstskaping og samhandling.</p> <p>... bearbeide egne tekster ut fra tilbakemeldinger og kunnskap om språk.</p> <p>... bruke sentrale mønstre for uttale i kommunikasjon.</p> <p>... bruke varierte strategier i språklæring, tekstskaping og kommunikasjon.</p> <p>... bruke kunnskap om ordklasser og setningsstruktur i arbeid med egne muntlige og skriftlige tekster.</p> <p>... følge regler for rettskriving, ordbøying, setningsstruktur og tekststruktur. beskrive og reflektere over rollen engelsk har i Norge og i verden.</p> <p>... bruke kilder på en kritisk og etterrettelig måte. A9 BA CA DA</p> <p>... lytte til og forstå ord og uttrykk i varianter av engelsk. A9 BA</p> <p>... lese, diskutere og viderefremme innhold fra ulike typer tekster, inkludert selvvalgte tekster. A9 CA DA</p> <p>... lese sakprosatetekster og vurdere hvor pålitelige kildene er. A9 CA DA</p> <p>... utforske og beskrive levemåter, tenkesett, kommunikasjonsmønstre og mangfold i den engelskspråklige verden. A9 CA DA</p> <p>... utforske og viderefremme innhold i engelskspråklige kulturelle uttrykksformer fra ulike medier knyttet til egne interesser. A9 BA CA</p> <p>utforske og beskrive noen språklige likheter og ulikheter mellom engelsk og andre språk eleven kjenner til, og bruke dette i egen språklæring. BA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunikasjon • Språklæring • Møte med engelskspråklige • Tekster
<p>Fag: Matematikk</p>	
<p>... tolke og kritisk vurdere statistiske framstillingar frå media og lokalsamfunnet. A9 CA</p> <p>... finne og diskutere sentralt mål og spreiingsmål i reelle datasett. A9</p> <p>... utforske og argumentere for korleis framstillingar av tal og data kan brukast for å fremje ulike synspunkt. A9</p> <p>... simulere utfall i tilfeldige forsøk og berekne sannsynet for at noko skal inntreffe ved å bruke programmering. A9</p> <p>... berekne og vurdere sannsyn i statistikk og spel. A9 CA</p> <p>... beskrive, forklare og presentere strukturar og utviklingar i geometriske mønstre og i talmønstre. BA DA</p> <p>... utforske, beskrive og argumentere for samanhengar mellom sidelengdene i trekantar. BA</p> <p>... utforske og argumentere for formlar for areal og volum av tredimensjonale figurar. BA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Utforsking og problemløysing • Resonnering og argumentasjon • Representasjon og kommunikasjon

<p>... utforske eigenskapane ved ulike polygon og forklare omgrepa formlikskap og kongruens. CA DA</p> <p>... utforske og argumentere for korleis det å endre føresetnader i geometriske problemstillingar påverkar løysingar. CA DA</p>	
<p>Fag: Naturfag</p>	
<p>... bruke og lage modeller for å forutsi eller beskrive naturfaglige prosesser og systemer og gjøre rede for modellenes styrker og begrensinger. BA</p> <p>... stille spørsmål og lage hypoteser om naturfaglige fenomener, identifisere avhengige og uavhengige variabler og samle data for å finne svar. AA</p> <p>... gi eksempler på dagsaktuell forskning og drøfte hvordan ny kunnskap genereres gjennom samarbeid og kritisk tilnærming til eksisterende kunnskap. AA</p> <p>... beskrive drivhuseffekten og gjøre rede for faktorer som kan forårsake globale klimaendringer. AA DA</p> <p>... drøfte hvordan energiproduksjon og energibruk kan påvirke miljøet lokalt og globalt. AA DA</p> <p>... beskrive kroppens immunforsvar og hvordan vaksiner virker, og gjøre rede for hva vaksiner betyr for folkehelsen. AA CA</p> <p>... utforske, forstå og lage teknologiske systemer som består av en sender og en mottaker. BA</p> <p>... bruke programmering til å utforske naturfaglige fenomener. BA</p> <p>... bruke atommodeller og periodesystemet til å gjøre rede for egenskaper til grunnstoffer og kjemiske forbindelser. BA</p> <p>... delta i risikovurderinger knyttet til forsøk og følge sikkerhetstiltakene. CA</p> <p>... drøfte spørsmål knyttet til seksuell og reproduktiv helse. CA</p> <p>... sammenligne nervesystemet og hormonsystemet og beskrive hvordan rusmidler, legemidler, miljøgifter og doping påvirker signalsystemene. CA</p> <p>... utforske sammenhenger mellom abiotiske og biotiske faktorer i et økosystem og diskutere hvordan energi og materie omdannes i kretsløp. DA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Naturvitenskapelige praksiser og tenkemåter • Teknologi • Energi og materie • Jorda og livet på jorda • Kropp og helse
<p>Fag: Samfunnsfag</p>	
<p>... utforske og beskrive hvordan menneske- og urfolksrettigheter og andre internasjonale avtaler og samarbeid har betydning for nasjonal politikk, livet til mennesker, likestilling og likeverd AA</p> <p>... beskrive sentrale lover, regler og normer og drøfte hvilke konsekvenser brudd på disse kan ha for den enkelte og for samfunnet på kort og lang sikt AA</p> <p>... Utforske ulike plattformer for digital samhandling og reflektere over korleis digital deltaking og samhandling påverkar forma på og innhaldet i samfunnsdebatten AA</p> <p>... beskrive trekk ved det politiske systemet og velferdssamfunnet i Noreg i dag og reflektere over sentrale utfordringar AA</p> <p>... reflektere over kva for aktørar som har makt i samfunnet i dag, og korleis desse grunnleggj standpunkta sine AA</p> <p>... bruke samfunnsfaglege metodar og digitale ressursar i egne undersøkingar, presentere funn ved bruk av digitale verktøy og drøfte kor gyldige og relevante funna er. BA DA</p> <p>... utforske korleis teknologi har vore og framleis er ein endringsfaktor, og drøfte innverknaden teknologien har hatt og har på enkeltmenneske, samfunn og natur. BA DA</p> <p>... reflektere over korleis menneske har kjempa og kjempar for endringar i samfunnet og samstundes har vore og er påverka av geografiske forhold og historisk kontekst BA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Undring og utforsking • Samfunnskritisk tenking og samanhengar • Demokratiforståing og deltaking • Berekraftig samfunn • Identitetsutvikling og fellesskap <p>AA BA CA DA</p>

- ... samanlikne korleis politiske, geografiske og historiske forhold påverkar levekår, busetjingsmønster og demografi i forskjellige delar av verda i dag. **B9**
- ... utforske og beskrive korleis menneske- og urfolksrettar og andre internasjonale avtalar og samarbeid har betydning for nasjonal politikk, livet til menneske, likestilling og likeverd. **C9**
- ... gjere greie for fornsorking av samane og dei nasjonale minoritetane og uretten dei har vore utsette for, og reflektere over kva konsekvensar det har hatt og har på individ- og samfunnsnivå. **C9**
- ... reflektere over likskapar og ulikskapar i identitetar, levesett og kulturuttrykk og drøfte moglegheiter og utfordringar ved mangfald. **C9**
- ... reflektere over korleis identitet, sjølvbilete og eigne grenser blir utvikla og utfordra i ulike fellesskap, og presentere forslag til korleis ein kan handtere påverknad og uønskete hendingar. **C9**
- ... gjere greie for årsaker til og konsekvensar av terrorhandlingar og folkemord, som holocaust, og reflektere over korleis ekstreme haldningar og ekstreme handlingar kan førebyggjast. **C9**
- ... gjere greie for årsaker til og konsekvensar av sentrale historiske og notidige konflikter og reflektere over om endringar av nokre føresetnader kunne ha hindra konfliktane. **C9**
- ... vurdere på hvilke måter ulike kilder gir informasjon om et samfunnsfaglig tema, og reflektere over hvordan algoritmer, ensrettede kilder eller mangel på kilder kan prege forståelsen vår **D9**
- ... sammenligne hvordan politiske, geografiske og historiske forhold påvirker levekår, bosettingsmønstre og demografi i forskjellige deler i verden i dag **D9**
- ... beskrive ulike dimensjoner ved bærekraftig utvikling og hvordan de påvirker hverandre, og presentere tiltak for mer bærekraftige samfunn **D9**

Fag: KRLE

- ... gjøre rede for og reflektere over samenes og andre urfolks religions- og livssynstradisjoner. **C9**
- ... utforske andres perspektiv og håndtere uenighet og meningsbrytning. **A9**
- ... identifisere og drøfte etiske problemstillinger knyttet til ulike former for kommunikasjon. **A9 C9**
- ... identifisere og drøfte aktuelle etiske problemstillinger knyttet til menneskerettigheter, bærekraft og fattigdom. **D9**
- ... utforske og presentere sentrale trekk ved kristendom og andre religions- og livssynstradisjoner og deres utbredelse i dag. **B9 D9**
- ... utforske og drøfte hvordan kristendom og andre religioner inngår i historiske endringsprosesser globalt og nasjonalt. **A9**
- ... bruke og drøfte fagbegreper om religioner og livssyn. **A9 B9 C9 D9**
- ... sammenligne og vurdere kritisk ulike kilder til kunnskap om religioner og livssyn. **A9 B9 C9 D9**
- ... undersøke og presentere sentrale ideer fra livssynshumanisme og andre ikke-religiøse livssyn **D9**
- ... utforske etiske ideer fra sentrale skikkelser i filosofihistorien og anvende ideene til å drøfte aktuelle etiske spørsmål **D9**

- Kjennskap til religioner og livssyn
- Utforsking av religioner og livssyn med ulike metoder
- Utforsking av eksistensielle spørsmål og svar
- Kunne ta andres perspektiv
- Etisk refleksjon

Fag: Kroppsøving

... øve på og gjennomføre danseaktivitetar frå ungdomskulturar og andre kulturar, og saman med medelevar skape og presentere dansekomposisjonar. **A9**

... bruke eigne ferdigheiter og kunnskapar på ein slik måte at det kan medverke til framgang for andre. **A9 B9 C9 D9**

... anerkjenne ulikskap mellom seg sjølv og andre i bevegelsesaktivitetar og inkludere alle, uavhengig av føresetnader. **A9 B9 C9 D9**

... forstå fleire typer kart og digitale verktøy og bruke dei til å orientere seg i kjende og ukjende miljø. **A9 C9**

... gjennomføre friluftsliv til ulike årstider, òg med overnatting ute, og reflektere over kva naturopplevingar kan ha å seie for ein sjølv og andre. **A9 C9**

... trene på og utvikle ferdigheiter i varierte bevegelsesaktivitetar **C9**

... reflektere over korleis ulike framstillingar av kropp i media og samfunnet påverkar bevegelsesaktivitet, kroppsidetitet og sjølvbilete. **C9**

... utforske eigne moglegheiter til trening, helse og velvære gjennom leik, dans, friluftsliv, idrettsaktivitetar og andre bevegelsesaktivitetar. **C9**

... vurdere risiko og tryggleik ved ulike uteaktivitetar, forstå og gjennomføre sporlaus og trygg ferdsel. **D9**

- Bevegelse og kroppsleg læring
- Deltaking og samspel i bevegelsesaktivitetar
- Uteaktivitetar og naturferdsel

Fag: Musikk

... reflektere over hvordan musikalske tradisjoner, inkludert samiske musikktradisjoner, bevarer og fornyes. **A9**

... utforske og reflektere over hvordan musikk, sang og dans som estetiske uttrykk er påvirket av og uttrykk for historiske og samfunnsmessige forhold, og skape musikalske uttrykk som tar opp utfordringer i samtiden. **A9 B9 D9**

... utforske og drøfte musikkens og dansens betydning i samfunnet og etiske problemstillinger knyttet til musikalske yringer og musikkulturer. **A9 C9 D9**

... skape og programmere musikalske forløp ved å eksperimentere med lyd fra ulike kilder. **B9**

... lytte og prøve ut ulike uttrykk og begrunne valg i skapende prosesser fra idé til ferdig resultat. **B9**

... bruke gehør og notasjonsteknikker som støtte i skapende arbeid. **B9**

... bruke relevante fagbegreper i skapende arbeid og i refleksjon over prosesser og resultater. **B9**

... utøve et variert repertoar av musikk, sang, andre vokale uttrykk og dans. **C9**

... samarbeide med andre om å planlegge og gjennomføre øvingsprosesser hvor det inngår selvalgt sang, andre vokale uttrykk, spill på instrumenter eller dans, og formidle resultatet i gruppe eller individuelt. **C9**

... utforske og formidle musikalske opplevelser og erfaringer, og reflektere over bruk av musikalske virkemidler. **C9**

- Utøve musikk
- Lage musikk
- Opplere musikk
- Kulturforståelse

Fag: Mat og helse

... gjere greie for og kritisk vurdere påstandar, råd og informasjon om kosthald og helse. **A9 C9**

... lage mat frå norsk og samisk kultur og frå andre kulturar og samanlikne og utforske råvarer og matlagingsmetodar som blir brukte i ulike matkulturar. **C9**

... vise gjennom matlaging og måltid korleis identitet og fellesskap blir formidla i ulike kulturar. **C9**

... planleggje og bruke eigna reiskap, teknikkar og matlagingsmetodar til å lage trygg og berekraftig mat som gir grunnlag for god helse. **A9 B9 C9 D9**

- Helsefremjande kosthald
- Berekraftige matvaner og berekraft
- Mat og måltid som identitets- og kulturuttrykk

- ... bruke sansane til å vurdere kvaliteten på matvarer, utforske og kombinere smakar i matlaginga og forbetre oppskrifter, menyar og anretning av mat. **A9 B9 C9 D9**
- ... drøfte korleis kosthald kan bidra til god helse, og bruke digitale ressursar til å vurdere eige kosthald og til å velje sunne og varierte matvarer i samband med matlaging. **B9 C9 D9**
- ... utforske klimaavtrykket til matvarer og gjere greie for korleis matval og matforbruk kan påverke miljøet, klimaet og matsikkerheita. **C9 D9**
- ... kritisk vurdere informasjon om matproduksjon og drøfte korleis forbrukarmakt kan påverke lokal og global matproduksjon. **D9**

Anbefalt årsplan med fire perioder, 9. trinn

Periode: 1: Demokrati og medborgerskap

Uker:
34-43

Periodens overordnede tema (ideer):

- Styringsformer

Periodens refleksjonsspørsmål (ideer):

- Styringsformer påvirker det livet som leves. Hvordan kan vi kjenne igjen styringsformer og hvilken påvirkning de har?
- Hvilke styringsformer finnes?
- Hvordan påvirker ulike styringsformer din hverdag?
- Elevenes refleksjonsspørsmål:

Periodens sosiale kompetanse:

- Kreativitet
- Nysgjerrighet
- Læringsglede
- Humor

Kompetansemål – Elevene skal kunne:

Kjerneelementer

Fag: Norsk

- ... beskrive og reflektere over egen bruk av lesestrategier i lesing av skjønnlitteratur og sakprosa.
- ... Bruke fagspråk og argumentere saklig i diskusjoner, samtaler, muntlige presentasjoner og skriftlige framstillinger om norskfaglige og tverrfaglige temaer.
- ... informere, fortelle, argumentere og reflektere i ulike muntlige og skriftlige sjangre og for ulike formål tilpasset mottaker og medium.
- ... bruke fagspråk og argumentere saklig i diskusjoner, samtaler, muntlige presentasjoner og skriftlige framstillinger om norskfaglige og tverrfaglige temaer.
- ... gjenkjenne og bruke språklige virkemidler og retoriske appellformer.
- ... bruke kilder på en kritisk måte, markere sitater og vise til kilder på en etterrettelig måte i egne tekster.
- ... uttrykke seg i ulike sjangre og eksperimentere med sjangre på kreative måter.
- ... lage sammensatte tekster og begrunne valg av uttrykksformer.
- ... skrive tekster med funksjonell tekstbinding og riktig tegnsetting og mestre rettskriving og ordbøyning på hovedmål og sidemål.

- Tekst i kontekst
- Kritisk tilnærming til tekst
- Muntlig kommunikasjon
- Skriftlig tekstsikaping
- Språket som system og mulighet
- Språklig mangfold

Fag: Engelsk

- ... uttrykke seg med flyt og sammenheng med et variert ordforråd og idiomatiske uttrykk tilpasset formål, mottaker og situasjon.
- ... stille spørsmål og følge opp innspill i samtaler om ulike emner tilpasset ulike formål, mottakere og situasjoner.
- ... skrive formelle og uformelle tekster, inkludert sammensatte, med struktur og sammenheng som beskriver, forteller og reflekterer tilpasset formål, mottaker og situasjon.
- ... bruke ulike digitale ressurser og andre hjelpemidler i språklæring, tekstskaiping og samhandling.
- ... bearbeide egne tekster ut fra tilbakemeldinger og kunnskap om språk.
- ... bruke sentrale mønstre for uttale i kommunikasjon.
- ... bruke varierte strategier i språklæring, tekstskaiping og kommunikasjon.
- ... bruke kunnskap om ordklasser og setningsstruktur i arbeid med egne muntlige og skriftlige tekster.
- ... følge regler for rettskriving, ordbøyning, setningsstruktur og tekststruktur. beskrive og reflektere over rollen engelsk har i Norge og i verden.
- ... bruke kilder på en kritisk og etterrettelig måte. **A9 B9 C9 D9**
- ... lytte til å forstå ord og uttrykk i varianter av engelsk.
- ... lese, diskutere og videreformidle innhold fra ulike typer tekster, inkludert selvvalgte tekster.
- ... lese sakprosaetekster og vurdere hvor pålitelige kildene er.
- ... utforske og beskrive levemåter, tenkesett, kommunikasjonsmønstre og mangfold i den engelskspråklige verden.
- ... utforske og videreformidle innhold i engelskspråklige kulturelle uttrykksformer fra ulike medier knyttet til egne interesser. **A9**

- Kommunikasjon
- Språklæring
- Møte med engelskspråklige
- tekster

Fag: Matematikk

- ... tolke og kritisk vurdere statistiske framstillinger frå media og lokalsamfunnet.
- ... finne og diskutere sentralt mål og spreingsmål i reelle datasett.
- ... utforske og argumentere for korleis framstillingar av tal og data kan brukast for å fremje ulike synspunkt.
- ... simulere utfall i tilfeldige forsøk og berekne sannsynet for at noko skal inntreffe ved å bruke programmering.
- ... berekne og vurdere sannsyn i statistikk og spel.

- Utforsking og problemløysing
- Resonnering og argumentasjon
- Representasjon og kommunikasjon

Fag: Naturfag

- ... stille spørsmål og lage hypoteser om naturfaglige fenomener, identifisere avhengige og uavhengige variabler og samle data for å finne svar.
- ... gi eksempler på dagsaktuell forskning og drøfte hvordan ny kunnskap genereres gjennom samarbeid og kritisk tilnærming til eksisterende kunnskap.
- ... beskrive drivhuseffekten og gjøre rede for faktorer som kan forårsake globale klimaendringer.
- ... drøfte hvordan energiproduksjon og energibruk kan påvirke miljøet lokalt og globalt.
- ... beskrive kroppens immunforsvar og hvordan vaksiner virker, og gjøre rede for hva vaksiner betyr for folkehelsen.

- Naturvitenskapelige praksiser og tenkemåter
- Teknologi
- Energi og materie
- Jorda og livet på jorda
- Kropp og helse

Fag: Samfunnsfag	
<p>... utforske og beskrive hvordan menneske- og urfolksrettigheter og andre internasjonale avtaler og samarbeid har betydning for nasjonal politikk, livet til mennesker, likestilling og likeverd</p> <p>... beskrive sentrale lover, regler og normer og drøfte hvilke konsekvenser brudd på disse kan ha for den enkelte og for samfunnet på kort og lang sikt</p> <p>... Utforske ulike plattformer for digital samhandling og reflektere over korleis digital deltaking og samhandling påverkar forma på og innhaldet i samfunnsdebatten</p> <p>... beskrive trekk ved det politiske systemet og velferdssamfunnet i Noreg i dag og reflektere over sentrale utfordringar</p> <p>... reflektere over kva for aktørar som har makt i samfunnet i dag, og korleis desse grunngir standpunkta sine</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Undring og utforsking • Samfunnskritisk tenking og samanhengar • Demokratiforståing og deltaking • Identitetsutvikling og fellesskap
Fag: KRLE	
<p>... utforske andres perspektiv og håndtere uenighet og meningsbrytning.</p> <p>... identifisere og drøfte etiske problemstillinger knyttet til ulike former for kommunikasjon.</p> <p>... utforske og drøfte hvordan kristendom og andre religioner inngår i historiske endringsprosesser globalt og nasjonalt</p> <p>... bruke og drøfte fagbegreper om religioner og livssyn.</p> <p>... sammenligne og vurdere kritisk ulike kilder til kunnskap om religioner og livssyn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kjennskap til religioner og livssyn • Utforsking av religioner og livssyn med ulike metoder • Kunne ta andres perspektiv
Fag: Kroppsøving	
<p>... øve på og gjennomføre danseaktivitetar frå ungdomskulturar og andre kulturar, og saman med medelevar skape og presentere dansekomposisjonar.</p> <p>... bruke eigne ferdigheiter og kunnskapar på ein slik måte at det kan medverke til framgang for andre.</p> <p>... anerkjenne ulikskap mellom seg sjølv og andre i bevegelsesaktivitetar og inkludere alle, uavhengig av føresetnader.</p> <p>... forstå fleire typer kart og digitale verktøy og bruke dei til å orientere seg i kjende og ukjende miljø.</p> <p>... gjennomføre friluftsliv til ulike årstider, òg med overnatting ute, og reflektere over kva naturopplevingar kan ha å seie for ein sjølv og andre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bevegelse og kroppsleg læring • Deltaking og samspel i bevegelsesaktivitetar • Uteaktivitetar og naturferdsel
Fag: Musikk	
<p>... reflektere over hvordan musikalske tradisjoner, inkludert samiske musikktradisjoner, bevares og fornyes</p> <p>... utforske og reflektere over hvordan musikk, sang og dans som estetiske uttrykk er påvirket av og uttrykk for historiske og samfunnsmessige forhold, og skape musikalske uttrykk som tar opp utfordringer i samtiden</p> <p>... utforske og drøfte musikkens og dansens betydning i samfunnet og etiske problemstillinger knyttet til musikalske ytringer og musikkulturer.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Utøve musikk • Lage musikk • Oppleve musikk • Kulturforståelse
Fag: Mat og helse	
<p>... gjere greie for og kritisk vurdere påstandar, råd og informasjon om kosthald og helse.</p> <p>... planleggje og bruke eigna reiskap, teknikkar og matlagingsmetodar til å lage trygg og berekraftig mat som gir grunnlag for god helse.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Helsefremjande kosthald • Berekraftige matvaner og berekraft • Mat og måltid som identitets- og kulturuttrykk

... bruke sansane til å vurdere kvaliteten på matvarer, utforske og kombinere smakar i matlaginga og forbetre oppskrifter, menyar og anretning av mat	
---	--

Periode: 2: Skolens valg

Uker: 44-51

Periodens overordnede tema (ideer):

- a. Ansvarlighet

Periodens refleksjonsspørsmål (ideer):

- a. Når du opplever tilhørighet og eierskap, vil det bety mer for deg å lykkes. Hvordan kan vi få til et samfunn hvor alle opplever tilhørighet og tar ansvar?
- b. Hvordan utvikler man ansvarlighet?
- c. Hvordan henger ansvarlighet og valgfrihet sammen?
- d. Elevens refleksjonsspørsmål:

Periodens sosiale kompetanse (ideer):

- a. Ærlighet
- b. Inkludering
- c. Takknemlighet
- d. Hjelpsomhet
- e. Samarbeid
- f. Omsorg

Kompetansemål – Elevene skal kunne:

Kjerneelementer

Fag: Norsk

- ... beskrive og reflektere over egen bruk av lesestrategier i lesing av skjønnlitteratur og sakprosa.
- ... Bruke fagspråk og argumentere saklig i diskusjoner, samtaler, muntlige presentasjoner og skriftlige framstillinger om norskfaglige og tverrfaglige temaer.
- ... informere, fortelle, argumentere og reflektere i ulike muntlige og skriftlige sjangre og for ulike formål tilpasset mottaker og medium.
- ... Bruke fagspråk og argumentere saklig i diskusjoner, samtaler, muntlige presentasjoner og skriftlige framstillinger om norskfaglige og tverrfaglige temaer.
- ... lese skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samiske og andre språk, og reflektere over tekstenes formål, innhold, sjangertrekk og virkemidler.
- ... lytte til og lese tekster på svensk og dansk og gjøre rede for innhold og språklige trekk.
- ... bruke fagspråk og kunnskap om grammatikk, tekststruktur og sjanger i samtale om og bearbeiding av tekster.
- ... sammenligne og tolke romaner, noveller, lyrikk og andre tekster ut fra historisk kontekst og egen samtid.

- Tekst i kontekst
- Kritisk tilnærming til tekst
- Muntlig kommunikasjon
- Skriftlig tekstsaking
- Språket som system og mulighet
- Språklig mangfold

Fag: Engelsk

- ... uttrykke seg med flyt og sammenheng med et variert ordforråd og idiomatiske uttrykk tilpasset formål, mottaker og situasjon.
- ... stille spørsmål og følge opp innspill i samtaler om ulike emner tilpasset ulike formål, mottakere og situasjoner.

- Kommunikasjon
- Språklæring
- Møte med engelskspråklige tekster

<p>... skrive formelle og uformelle tekster, inkludert sammensatte, med struktur og sammenheng som beskriver, forteller og reflekterer tilpasset formål, mottaker og situasjon.</p> <p>... bruke ulike digitale ressurser og andre hjelpemidler i språklæring, tekstskaping og samhandling.</p> <p>... bearbeide egne tekster ut fra tilbakemeldinger og kunnskap om språk.</p> <p>... bruke sentrale mønstre for uttale i kommunikasjon.</p> <p>... bruke varierte strategier i språklæring, tekstskaping og kommunikasjon.</p> <p>... bruke kunnskap om ordklasser og setningsstruktur i arbeid med egne muntlige og skriftlige tekster.</p> <p>... følge regler for rettskriving, ordbøyning, setningsstruktur og tekststruktur.</p> <p>... beskrive og reflektere over rollen engelsk har i Norge og i verden.</p> <p>... bruke kilder på en kritisk og etterrettelig måte. A9 B9 C9 D9</p> <p>... lytte til og forstå ord og uttrykk i varianter av engelsk.</p> <p>... uttrykksformer fra ulike medier knyttet til egne interesser.</p> <p>... utforske og beskrive noen språklige likheter og ulikheter mellom engelsk og andre språk eleven kjenner til, og bruke dette i egen språklæring. B9</p>	
<p>Fag: Matematikk</p>	
<p>... beskrive, forklare og presentere struktur og utvikling i geometriske mønstre og i talmønstre.</p> <p>... utforske, beskrive og argumentere for sammenheng mellom sidelengdene i trekantar.</p> <p>... utforske og argumentere for formlar for areal og volum av tredimensjonale figurar.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Utforsking og problemløysing • Resonnering og argumentasjon • Representasjon og kommunikasjon • Abstraksjon og generalisering
<p>Fag: Naturfag</p>	
<p>... bruke og lage modeller for å forutsi eller beskrive naturfaglige prosesser og systemer og gjøre rede for modellenes styrker og begrensinger.</p> <p>... utforske, forstå og lage teknologiske systemer som består av en sender og en mottaker.</p> <p>... bruke programmering til å utforske naturfaglige fenomener.</p> <p>... bruke atommodeller og periodesystemet til å gjøre rede for egenskaper til grunnstoffer og kjemiske forbindelser.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Naturvitenskapelige praksiser og tenkemåter • Teknologi • Energi og materie • Jorda og livet på jorda • Kropp og helse
<p>Fag: Samfunnsfag</p>	
<p>... bruke samfunnsfaglege metodar og digitale ressursar i egne undersøkingar, presentere funn ved bruk av digitale verktøy og drøfte kor gyldige og relevante funna er.</p> <p>... utforske korleis teknologi har vore og framleis er ein endringsfaktor, og drøfte innverknaden teknologien har hatt og har på enkeltmenneske, samfunn og natur.</p> <p>... reflektere over korleis menneske har kjempa og kjempar for endringar i samfunnet og samstundes har vore og er påverka av geografiske forhold og historisk kontekst</p> <p>... samanlikne korleis politiske, geografiske og historiske forhold påverkar levekår, busetjingsmønster og demografi i forskjellige delar av verda i dag</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Undring og utforsking • Samfunnskritisk tenking og samanhengar • Demokratiforståing og deltaking • Identitetsutvikling og fellesskap

Fag: KRLE	
<p>... utforske og presentere sentrale trekk ved kristendom og andre religions- og livssynstradisjoner og deres utbredelse i dag.</p> <p>... bruke og drøfte fagbegreper om religioner og livssyn.</p> <p>... sammenligne og vurdere kritisk ulike kilder til kunnskap om religioner og livssyn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kjennskap til religioner og livssyn • Utforsking av religioner og livssyn med ulike metoder • Utforsking av eksistensielle spørsmål og svar
Fag: Kroppsøving	
<p>... bruke egne ferdigheter og kunnskaper på ein slik måte at det kan medverke til framgang for andre.</p> <p>... anerkjenne ulikskap mellom seg sjølv og andre i bevegelsesaktivitetar og inkludere alle, uavhengig av føresetnader.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bevegelse og kroppsleg læring • Deltaking og samspel i bevegelsesaktivitetar • Uteaktivitetar og naturferdsel
Fag: Musikk	
<p>... skape og programmere musikalske forløp ved å eksperimentere med lyd fra ulike kilder.</p> <p>... lytte og prøve ut ulike uttrykk og begrunne valg i skapende prosesser fra idé til ferdig resultat.</p> <p>... bruke gehør og notasjonsteknikker som støtte i skapende arbeid</p> <p>... bruke relevante fagbegreper i skapende arbeid og i refleksjon over prosesser og resultater.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Utøve musikk • Lage musikk • Oppleve musikk • Kulturforståelse
Fag: Mat og helse	
<p>... planleggje og bruke eigna reiskap, teknikkar og matlagingsmetodar til å lage trygg og berekraftig mat som gir grunnlag for god helse.</p> <p>... bruke sansane til å vurdere kvaliteten på matvarer, utforske og kombinere smakar i matlaginga og forbetre oppskrifter, menyar og anretning av mat.</p> <p>... drøfte korleis kosthald kan bidra til god helse, og bruke digitale ressursar til å vurdere eige kosthald og til å velje sunne og varierte matvarer i samband med matlaging.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Helsefremjande kosthald • Berekraftige matvaner og berekraft • Mat og måltid som identitets- og kulturuttrykk

Periode 3: Folkehelse og livsmestring

Uker: 1-12

Periodens overordnede tema (ideer):

- a. Kosthold

Periodens refleksjonsspørsmål (ideer):

- a. Psykisk og fysisk helse påvirkes av hvilken mat vi spiser og måltidsvanene våre. Hvordan kan vi sette sammen et kosthold som ivaretar helsa vår?
- b. Mat kan fungere som belønning og trøst. Hvordan kan vi ha et balansert forhold til eget matinntak?
- c. Måltider er ofte forbundet med sosiale situasjoner, hverdagsrytmer og feiring. Hvilken rolle spiller maten i hverdag og fest?
- d. Elevens refleksjonsspørsmål:

Periodens sosiale kompetanse (ideer):

- a. Ansvarlighet
- b. Kontroll
- c. Måltrettethet
- d. Tålmodighet
- e. Utholdenhet

Kompetansemål – Elevene skal kunne:

Kjerneelementer

Fag: Norsk

- ... beskrive og reflektere over egen bruk av lesestrategier i lesing av skjønnlitteratur og sakprosa.
- ... Bruke fagspråk og argumentere saklig i diskusjoner, samtaler, muntlige presentasjoner og skriftlige framstillinger om norskfaglige og tverrfaglige temaer.
- ... informere, fortelle, argumentere og reflektere i ulike muntlige og skriftlige sjangre og for ulike formål tilpasset mottaker og medium.
- ... Bruke fagspråk og argumentere saklig i diskusjoner, samtaler, muntlige presentasjoner og skriftlige framstillinger om norskfaglige og tverrfaglige temaer.
- ... lage sammensatte tekster og begrunne valg av uttrykksformer.
- ... uttrykke seg i ulike sjangre og eksperimentere med sjangre på kreative måter.
- ... lage sammensatte tekster og begrunne valg av uttrykksformer.
- ... lese skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samiske og andre språk, og reflekter over tekstenes formål, innhold, sjangertrekk og virkemidler.
- ... skrive tekster med funksjonell tekstbinding og riktig tegnsetting og mestre rettskriving og ordbøyning på hovedmål og sidemål.
- ... utforske og reflektere over hvordan tekster framstiller unges livssituasjon
- ... sammenligne og tolke romaner, noveller, lyrikk og andre tekster ut fra historisk kontekst og egen samtid.

- Tekst i kontekst
- Kritisk tilnærming til tekst
- Muntlig kommunikasjon
- Skriftlig tekstsaking
- Språket som system og mulighet
- Språklig mangfold

Fag: Engelsk

- ... uttrykke seg med flyt og sammenheng med et variert ordforråd og idiomatiske uttrykk tilpasset formål, mottaker og situasjon.
- ... stille spørsmål og følge opp innspill i samtaler om ulike emner tilpasset ulike formål, mottakere og situasjoner.
- ... skrive formelle og uformelle tekster, inkludert sammensatte, med struktur og sammenheng som beskriver, forteller og reflekterer tilpasset formål, mottaker og situasjon.
- ... bruke ulike digitale ressurser og andre hjelpemidler i språklæring, tekstska­ping og samhandling.
- ... bearbeide egne tekster ut fra tilbakemeldinger og kunnskap om språk.
- ... bruke sentrale mønstre for uttale i kommunikasjon.
- ... bruke varierte strategier i språklæring, tekstska­ping og kommunikasjon.
- ... bruke kunnskap om ordklasser og setningsstruktur i arbeid med egne muntlige og skriftlige tekster.
- ... følge regler for rettskriving, ordbøyning, setningsstruktur og tekststruktur. beskrive og reflektere over rollen engelsk har i Norge og i verden.
- ... bruke kilder på en kritisk og etterrettelig måte. **A9 B9 C9 D9**

- ... lese, diskutere og videreformidle innhold fra ulike typer tekster, inkludert selvvalgte tekster.
- ... lese sakprosa­tekster og vurdere hvor pålitelige kildene er.
- ... utforske og beskrive levemåter, tenkesett, kommunikasjonsmønstre og mangfold i den engelskspråklige verden.
- ... utforske og videreformidle innhold i engelskspråklige kulturelle uttrykksformer fra ulike medier knyttet til egne interesser. **C9**

- Kommunikasjon
- Språklæring
- Møte med engelskspråklige tekster

Fag: Matematikk

- ... tolke og kritisk vurdere statistiske framstillingar frå media og lokalsamfunnet.
- ... utforske eigenskapane ved ulike polygon og forklare omgrepa formlikskap og kongruens.
- ... utforske og argumentere for korleis det å endre føresetnader i geometriske problemstillingar påverkar løysingar.
- ... berekne og vurdere sannsyn i statistikk og spel.

- Utforsking og problemløysing
- Modellering og anvendingar
- Resonnering og argumentasjon
- Representasjon og kommunikasjon
- Abstraksjon og generalisering

Fag: Naturfag

- ... delta i risikovurderingar knyttet til forsøk og følge sikkerhetstiltakene.
- ... drøfte spørsmål knyttet til seksuell og reprod­uktiv helse.
- ... sammenligne nervesystemet og hormonsystemet og beskrive hvordan rusmidler, legemidler, miljøgifter og doping påvirker signalsystemene.
- ... beskrive kroppens immunforsvar og hvordan vaksiner virker, og gjøre rede for hva vaksiner betyr for folkehelsen.

- Naturvitenskapelige praksiser og tenkemåter
- Teknologi
- Energi og materie
- Jorda og livet på jorda
- Kropp og helse

Fag: Samfunnsfag

- ... utforske og beskrive korleis menneske- og urfolksrettar og andre internasjonale avtalar og samarbeid har betydning for nasjonal politikk, livet til menneske, likestilling og likeverd.

- Undring og utforsking
- Samfunnskritisk tenking og samanhengar

<p>... gjere greie for fornorsking av samane og dei nasjonale minoritetane og uretten dei har vore utsette for, og reflektere over kva konsekvensar det har hatt og har på individ- og samfunnsnivå.</p> <p>... reflektere over likskapar og ulikskapar i identitetar, levesett og kulturuttrykk og drøfte moglegheiter og utfordringar ved mangfald.</p> <p>... reflektere over korleis identitet, sjølvbilete og eigne grenser blir utvikla og utfordra i ulike fellesskap, og presentere forslag til korleis ein kan handtere påverknad og uønskete hendingar.</p> <p>... gjere greie for årsaker til og konsekvensar av terrorhandlingar og folkemord, som holocaust, og reflektere over korleis ekstreme haldningar og ekstreme handlingar kan førebyggjast.</p> <p>... gjere greie for årsaker til og konsekvensar av sentrale historiske og notidige konflikter og reflektere over om endringar av nokre føresetnader kunne ha hindra konfliktane.</p> <p>... reflektere over korleis identitet, sjølvbilete og eigne grenser blir utvikla og utfordra i ulike fellesskap, og presentere forslag til korleis ein kan handtere påverknad og uønskete hendingar</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Identitetsutvikling og fellesskap
<p>Fag: KRLE</p>	
<p>... identifisere og drøfte etiske problemstillinger knyttet til ulike former for kommunikasjon.</p> <p>... gjøre rede for og reflektere over samenes og andre urfolks religions- og livssynstradisjoner.</p> <p>... bruke og drøfte fagbegreper om religioner og livssyn.</p> <p>... sammenligne og vurdere kritisk ulike kilder til kunnskap om religioner og livssyn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kjennskap til religioner og livssyn • Utforskning av religioner og livssyn med ulike metoder • Kunne ta andres perspektiv • Etisk refleksjon
<p>Fag: Kroppsøving</p>	
<p>... trene på og utvikle ferdigheter i varierte bevegelsesaktivitetar</p> <p>... reflektere over korleis ulike framstillingar av kropp i media og samfunnet påverkar bevegelsesaktivitet, kroppsidentitet og sjølvbilete.</p> <p>... anerkjenne ulikskap mellom seg sjølv og andre i bevegelsesaktivitetar og inkludere alle, uavhengig av føresetnader.</p> <p>... forstå fleire typer kart og digitale verktøy og bruke dei til å orientere seg i kjende og ukjende miljø.</p> <p>... gjennomføre friluftsliv til ulike årstider, òg med overnatting ute, og reflektere over kva naturopplevingar kan ha å seie for ein sjølv og andre</p> <p>... bruke eigne ferdigheter og kunnskapar på ein slik måte at det kan medverke til framgang for andre.</p> <p>... utforske eigne moglegheiter til trening, helse og velvære gjennom leik, dans, friluftsliv, idrettsaktivitetar og andre bevegelsesaktivitetar.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bevegelse og kroppsleg læring • Deltaking og samspel i bevegelsesaktivitetar • Uteaktivitetar og naturferdsel

Fag: Musikk

... utøve et variert repertoar av musikk, sang, andre vokale uttrykk og dans.
 ... samarbeide med andre om å planlegge og gjennomføre øvingsprosesser hvor det inngår selvvalgt sang, andre vokale uttrykk, spill på instrumenter eller dans, og formidle resultatet i gruppe eller individuelt.
 ... utforske og formidle musikalske opplevelser og erfaringer, og reflektere over bruk av musikalske virkemidler.
 ... utforske og reflektere over hvordan musikk, sang og dans som estetiske uttrykk er påvirket av og uttrykk for historiske og samfunnsmessige forhold, og skape musikalske uttrykk som tar opp utfordringer i samtiden.
 ... utforske og drøfte musikkens og dansens betydning i samfunnet og etiske problemstillinger knyttet til musikalske ytringer og musikkulturer.

- Utøve musikk
- Lage musikk
- Opplive musikk
- Kulturforståelse

Fag: Mat og helse

... planleggje og bruke eigna reiskap, teknikkar og matlagingsmetodar til å lage trygg og berekraftig mat som gir grunnlag for god helse.
 ... bruke sansane til å vurdere kvaliteten på matvarer, utforske og kombinere smakar i matlaginga og forbetre oppskrifter, menyar og anretning av mat.
 ... drøfte korleis kosthald kan bidra til god helse, og bruke digitale ressursar til å vurdere eige kosthald og til å velje sunne og varierte matvarer i samband med matlaging.
 ... gjere greie for og kritisk vurdere påstandar, råd og informasjon om kosthald og helse.
 ... utforske klimaavtrykket til matvarer og gjere greie for korleis matval og matforbruk kan påverke miljøet, klimaet og matsikkerheita.
 ... lage mat frå norsk og samisk kultur og frå andre kulturar og samanlikne og utforske råvarer og matlagingsmetodar som blir brukte i ulike matkulturar.
 ... vise gjennom matlaging og måltid korleis identitet og fellesskap blir formidla i ulike kulturar.

- Helsefremjande kosthald
- Berekraftige matvanar og berekraftig forbruk
- Mat og måltid som identitets- og kulturuttrykk

Periode 4: Bærekraftig utvikling

Uker: 13-
24

Periodens overordnede tema (ideer):

- a. Økologi

Periodens refleksjonsspørsmål (ideer):

- a. Livet på jorda inngår i ulike typer sykluser og kretsløp. Hvordan henger livene til ulike planter, dyr og organismer sammen?
- b. Hva menes med at økosystemet er et finstilt maskineri?
- c. Hvordan påvirker menneskene økologien gjennom sine samfunnsmessige og individuelle valg?
- d. Elevens refleksjonsspørsmål:

Periodens sosiale kompetanse (ideer):

- a. Mot
- b. Lederegenskaper
- c. Selvtillit
- d. Respekt
- e. Integritet

Kompetansemål – Elevene skal kunne:

Kjerneelementer

Fag: Norsk

- ... beskrive og reflektere over egen bruk av lesestrategier i lesing av skjønnlitteratur og sakprosa.
- ... Bruke fagspråk og argumentere saklig i diskusjoner, samtaler, muntlige presentasjoner og skriftlige framstillinger om norskfaglige og tverrfaglige temaer.
- ... informere, fortelle, argumentere og reflektere i ulike muntlige og skriftlige sjangre og for ulike formål tilpasset mottaker og medium.
- ... Bruke fagspråk og argumentere saklig i diskusjoner, samtaler, muntlige presentasjoner og skriftlige framstillinger om norskfaglige og tverrfaglige temaer.
- ... bruke kilder på en kritisk måte, markere sitater og vise til kilder på en etterrettelig måte i egne tekster.
- ... bruke fagspråk og kunnskap om grammatikk, tekststruktur og sjanger i samtale om og bearbeiding av tekster.
- ... utforske språklig variasjon og mangfold i Norge og reflektere over holdninger til ulike språk og talespråkvarianter.
- ... sammenligne og tolke romaner, noveller, lyrikk og andre tekster ut fra historisk kontekst og egen samtid.

- Tekst i kontekst
- Kritisk tilnærming til tekst
- Muntlig kommunikasjon
- Skriftlig tekstskaping
- Språket som system og mulighet
- Språklig mangfold

Fag: Engelsk

- ... uttrykke seg med flyt og sammenheng med et variert ordforråd og idiomatiske uttrykk tilpasset formål, mottaker og situasjon.
- ... stille spørsmål og følge opp innspill i samtaler om ulike emner tilpasset ulike formål, mottakere og situasjoner.

- Kommunikasjon
- Språklæring
- Møte med engelskspråklige tekster

<p>... skrive formelle og uformelle tekster, inkludert sammensatte, med struktur og sammenheng som beskriver, forteller og reflekterer tilpasset formål, mottaker og situasjon.</p> <p>... bruke ulike digitale ressurser og andre hjelpemidler i språklæring, tekstskaping og samhandling.</p> <p>... bearbeide egne tekster ut fra tilbakemeldinger og kunnskap om språk.</p> <p>... bruke sentrale mønstre for uttale i kommunikasjon.</p> <p>... bruke varierte strategier i språklæring, tekstskaping og kommunikasjon.</p> <p>... bruke kunnskap om ordklasser og setningsstruktur i arbeid med egne muntlige og skriftlige tekster.</p> <p>... følge regler for rettskriving, ordbøyning, setningsstruktur og tekststruktur. beskrive og reflektere over rollen engelsk har i Norge og i verden.</p> <p>... bruke kilder på en kritisk og etterrettelig måte. A9 B9 C9 D9</p> <p>... lese, diskutere og viderefremidle innhold fra ulike typer tekster, inkludert selvvalgte tekster.</p> <p>... lese sakprosa og vurdere hvor pålitelige kildene er.</p> <p>... utforske og beskrive levemåter, tenkesett, kommunikasjonsmønstre og mangfold i den engelskspråklige verden. D9</p>	
<p>Fag: Matematikk</p>	
<p>... beskrive, forklare og presentere struktur og utvikling i geometriske mønstre og i talmønstre.</p> <p>... utforske egenskapene ved ulike polygon og forklare omgrepa formlikhet og kongruens.</p> <p>... utforske og argumentere for korleis det å endre føresetnader i geometriske problemstillingar påverkar løysingar.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Utforsking og problemløysing • Modellering og anvendingar • Resonnering og argumentasjon • Representasjon og kommunikasjon • Abstraksjon og generalisering
<p>Fag: Naturfag</p>	
<p>... beskrive drivhuseffekten og gjøre rede for faktorer som kan forårsake globale klimaendringer</p> <p>... drøfte hvordan energiproduksjon og energibruk kan påvirke miljøet lokalt og globalt</p> <p>... utforske sammenhenger mellom abiotiske og biotiske faktorer i et økosystem og diskutere hvordan energi og materie omdannes i kretsløp.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Naturvitenskapelige praksiser og tenkemåter • Teknologi • Energi og materie • Jorda og livet på jorda • Kropp og helse
<p>Fag: Samfunnsfag</p>	
<p>... utforske korleis teknologi har vore og framleis er ein endringsfaktor, og drøfte innverknaden teknologien har hatt og har på enkeltmenneske, samfunn og natur.</p> <p>... bruke samfunnsfaglege metoder og digitale ressurser i egne undersøkelser, presentere funn ved bruk av digitale verktøy og drøfte hvor gyldige og relevante funnene er</p> <p>... vurdere på hvilke måter ulike kilder gir informasjon om et samfunnsfaglig tema, og reflektere over hvordan algoritmer, ensrettede kilder eller mangel på kilder kan prege forståelsen vår</p> <p>... sammenligne hvordan politiske, geografiske og historiske forhold påvirker levemåte, bosettingsmønstre og demografi i forskjellige deler i verden i dag</p> <p>... beskrive ulike dimensjoner ved bærekraftig utvikling og hvordan de påvirker hverandre, og presentere tiltak for mer bærekraftig samfunn</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Undring og utforsking • Samfunnskritisk tenking og samanhengar • Demokratiforståing og deltaking • Berekraftig samfunn • Identitetsutvikling og fellesskap

Fag: KRLE	
Kompetansemål – Elevene skal kunne:	Kjerneelementer
<p>... identifisere og drøfte aktuelle etiske problemstillinger knyttet til menneskerettigheter, bærekraft og fattigdom.</p> <p>... utforske etiske ideer fra sentrale skikkelser i filosofihistorien og anvende ideene til å drøfte aktuelle etiske spørsmål</p> <p>... undersøke og presentere sentrale ideer fra livssynshumanisme og andre ikke-religiøse livssyn</p> <p>... utforske og presentere sentrale trekk ved kristendom og andre religions- og livssynstradisjoner og deres utbredelse i dag</p> <p>... bruke og drøfte fagbegreper om religioner og livssyn.</p> <p>... sammenligne og vurdere kritisk ulike kilder til kunnskap om religioner og livssyn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kjennskap til religioner og livssyn • Utforsking av religioner og livssyn med ulike metoder • Utforsking av eksistensielle spørsmål og svar • Etisk refleksjon
Fag: Kroppsøving	
<p>... vurdere risiko og tryggleik ved ulike uteaktivitetar, forstå og gjennomføre sporlaus og trygg ferdsel.</p> <p>... bruke eigne ferdigheiter og kunnskapar på ein slik måte at det kan medverke til framgang for andre.</p> <p>... anerkjenne ulikskap mellom seg sjølv og andre i bevegelsesaktivitetar og inkludere alle, uavhengig av føresetnader.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bevegelse og kroppsleg læring • Deltaking og samspel i bevegelsesaktivitetar • Uteaktivitetar og naturferdsel
Fag: Musikk	
<p>... utforske og reflektere over hvordan musikk, sang og dans som estetiske uttrykk er påvirket av og uttrykk for historiske og samfunnsmessige forhold, og skape musikalske uttrykk som tar opp utfordringer i samtiden.</p> <p>... utforske og drøfte musikkens og dansens betydning i samfunnet og etiske problemstillinger knyttet til musikalske yringer og musikkulturer.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Utøve musikk • Lage musikk • Oppleve musikk • Kulturforståelse
Fag: Mat og helse	
<p>... planleggje og bruke eigna reiskap, teknikkar og matlagingsmetodar til å lage trygg og berekraftig mat som gir grunnlag for god helse.</p> <p>... bruke sansane til å vurdere kvaliteten på matvarer, utforske og kombinere smakar i matlaginga og forbetre oppskrifter, menyar og anretning av mat.</p> <p>... drøfte korleis kosthald kan bidra til god helse, og bruke digitale ressursar til å vurdere eige kosthald og til å velje sunne og varierte matvarer i samband med matlaging.</p> <p>... kritisk vurdere informasjon om matproduksjon og drøfte korleis forbrukarmakt kan påverke lokal og global matproduksjon.</p> <p>... utforske klimaavtrykket til matvarer og gjere greie for korleis matval og matforbruk kan påverke miljøet, klimaet og matsikkerheita.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Helsefremjande kosthald • Berekraftige matvarar og berekraftig forbruk • Mat og måltid som identitets- og kulturuttrykk